JUHÁSZ LAJOS

Fenyőszajkó költése a Tokaj - Zempléni-hegységben?

A fenyőszajkó (Nucifraga caryocatactes) hazánk orniszában rendszertelenül, néha inváziósan megjelenő kóborló faj. Leginkább középhegységeinkben észlelhető, csaknem minden évben (MÁRKUS-RÉKÁSI, 1984.) alacsonyabb régiókban és alföldi területeken csak szórványosan, beözönlései során figyelhető meg. Itthoni előfordulásáról számos közlemény tudósít (SCHMIDT, 1962; SZEPESVÁRI, 1964; KEVE-SCHMIDT, 1974; MOLNÁR, 1986; SZABÓ, 1986; RUZSIK, 1990.) s a jelentések fészkelési időszakban hazánkban tartózkodó példányokat is említenek. A következőkben a fajjal kapcsolatos saját megfigyelésemet ismertetem.

1984 óta minden évben tavaszi és őszi időszakban madártani vizsgálatokat végeztem Tokaj - Zempléni-hegységben, Középhuta körzetében. A hegység e területe irtásrétekkel, kaszálókkal és zárt, természetközeli erdőállományokkal jellemezhető, elsősorban gyertyános tölgyesek, kevert bükkösök és foltokban telepített korosabb állományú lúcfenyvesek váltakoznak. Kutatásaim során a megfigyeléseket kiegészítette hálóval történő madárbefogás és jelölés, egy évtizede ugyanazon hálóhelyek alkalmazásával.

A vizsgálatok során először 1993. szeptemberben észleltem itt fenyőszajkót, több példányban, sőt Középhuta belterületén is, kertekben, főképpen diófákon. A megfigyelt példányok a fán lévő terméssel táplálkoztak. Három nap alatt összesen 6 pd-t sikerült regisztrálni.

1994. április 30-án, az egyik háló ellenőrzésénél egy fenyőszajkó repült fel a háló telepítésére szolgáló kis erdőfolt széléről és azonnal a hálóba került. A madarat

kiszabadítása után, küllemi bélyegei alapján a fenyőszajkó keleti alfajának határoztuk (Nucifraga caryocatacates macrorhynchos Brehm) meg, tipikusan hosszú csőre, farok színezete a kézben tartott példányon egyértelműen jellegzetes volt. Korosabbnak tűnt, nem előző évi fióka lehetett (2+),a rajta jól kivehető kotlófolt is látszott, ami, figyelembe véve a megkerülés körülményeit és idejét, közvetett módon a fészkelést tételezi fel. A közelben erre számos fenyőállomány alkalmas lehet. A befogott madárról néhány bizonyító felvételt is készítettünk. A VARGA által összeállított Gyűrűző Hiradó 1993. évi számából kiderül, hogy hazánkban 1974 és 1992 között mindössze 5 alkalommal történt a faj jelölése, így ez a fészkelési időben történt megfigyelés és befogás faunisztikai szempontból is érdekes.

Néhány biometriai adatot is felvettünk az alábbiak szerint: teljes testhossz: 28,5 cm, szárnyhossz: 18 cm, csűdhossz: 4,7 cm, farokhossz: 13,2 cm, csőrhossz: 5,3 cm. (Itt jegyzem meg, hogy a fentiekben leírt madarat 1994. augusztus 5-én elhullva találták, a befogás helyétől mintegy 4 km-re).

Ugyanennek az évnek októberében ismételten madártani vizsgálatokat végeztünk az előzőekben ismertetett területen. Az őszi időszakban a Tokaj - Zempléni-hegységben a madárvonulás tömegfajait (poszáták, füzikék, vörösbegy) már alig észleltük, viszont megjelentek a kóborló cinegecsapatok és a téli időszakban nagyobb számban jellemző pintyfélék. A Középhuta szélén álló diófák termését számos madárfaj fogyasztotta (nagy fakopáncs, csúszka, szajkó). Egy ilyen diófa alatt felállított hálóban október 16-án ismételten megfogtuk a fenyőszajkó egy újabb példányát. Ezt a madarat az európai alfajhoz tartozónak határoztuk (N. caryocatactes caryocatactes L.). Az első naptári évét élő (1) egyed testméretei a következők:

testhossz: 27 cm, szárnyhossz: 18 cm, csűdhossz: 4,2 cm, farokhossz: 10,8 cm, csőrhossz: 4.9 cm, testtömeg: 164 gr.

A két befogás bizonyítja, hogy a fenyőszajkó a Tokaj - Zempléni-hegység középső részén mind a fészkelési, mind az őszi időszakban egyaránt előfordult, ami e faj új élőhelyfoglalására, esetlegesen kisebb mértékű terjeszkedésére is utalhat a valószínűsíthető fészkelés mellett.

IRODALOM

KEVE,A.-SCHMIDT, E. 1974. Fenyőszajkó adatok. Aquila, 78-79: 229-230.

MÁRKUS, F,RÉKÁSI, J. 1988. A fenyőszajkó. In Harszthy: Magyarország madárvendégei, Natura, Bp., 128-129.

MOLNÁR, GY. 1986. Fenyőszajkó (Nucifraga caryocatactes) előfordulások Csongrád megyében. Madártani Tájékoztató, 1986/jan.-márc.: 56-57.

RUZSIK, M. 1990. Fenyőszajkó (Nucifraga caryocatactes) előfordulása a Salgó-vár környékén. Madártani Tájékoztató, 1990/1-2. 25.

SCHMIDT, E. 1962. Májusi fenyőszajkó észlelések a Sátorhegységben, Aquila, 67-68: 227-228.

SZABÓ, L. 1986. Fenyőszajkó (Nucifraga caryocatactes) fészkelési időben a Mátrában. Madártani Tájékoztató, 1986/IV-IX.: 43-44.

SZEPESVÁRI, L. 1964. Fenyőszajkó a Sátor-hegységben. Aquila, 92: 293-294.

VARGA, L. (szerk.) 1993. Gyűrűző Híradó. MMTE kiadvány.

Szerk. megjegyz. A fenyőszajkó európai alfaja a hazánkkal és legfőképpen a Tokaj - Zempléni-hegységgel szomszédos Kárpátokban jellegzetes, korai időpontban (március) fészkelő madár. Viszonylag gyakran bukkan fel nálunk, sőt költésének gyanúja is többször felmerült már, noha bizonyítani még nem sikerült. A szibériai alfaj viszont csupán kisebb-nagyobb, olykor óriási látszámú beözönlései során mutatkozik, s ilyenkor elvétve költhet is. Ezt legutóbb 1955-ben, Németországban észlelték, Magyarországon azonban eddig nem. Az elmondottak miatt a fenti cikk szerzőjének megfigyelése igen értékes és határainkon túlmutató jelentőségű.